

Abstrakt

Český historik Max Dvořák je znám jako jeden z hlavních představitelů moderní památkové péče ve středo-východní Evropě. Podobně jako jeho mentor Alois Riegl, formuloval své názory na základech vídeňské školy dějin umění.

Hlavní cíl a přínos studie spočívá v porovnání některých jevů, stejně jako recepce Dvořákových a Rieglových myšlenek v zemích středo-východní Evropy, to jest bývalého Československa, Polska, Maďarska a Slovinska od počátků organizované státní památkové péče v habsburské monarchii do současnosti.

V někdejším Československu se Dvořákovy zásady ochrany památek prosadily jako univerzální. bohužel v praxi tento dominantní teoretický diskurz byl pozměněn památkovou praxí, projevující se pragmatickou konformitou v konfliktu s politickou realitou. Poválečná léta na jedné straně přinášejí rozmach státní památkové péče, který je trpce vykoupen ještě výraznějším podřízením odborných hledisek politickým. Vším tím podstatně utrpěl morální étos oboru, kdy převládl byrokratický formalismus nad věcným řešením problémů, kompromisnictví a neochota riskovat vlastním postavením kvůli řešení zásadních otázek ochrany památek, stejně jako nezájem o metodologickou a teoretickou reflexi oboru. Jenom historici umění Oldřich Stefan (s holistickým sociologickým pojetím památky), Václav Richter (silně ovlivněný filozofií Martina Heideggera a Jana Patočky) a později Ivo Hlobil a Mojmír Horyna projevili vážný zájem o teorii památkové péče, když se pokusili definovat úlohu památek v moderní společnosti a jejich hodnoty.

Politický vývoj v první polovině 20.století přispěl k vytváření nacionálně zaměřených diskurzů kulturního dědictví. Památky na něž kritéria národního umění nemohly být aplikovány stály stranou zájmu společnosti, ba dokonce byly i ničeny. Tyto procesy se v po druhé světové válce výrazně projevily v regionech, kde v důsledku změny hranic došlo k celkové výměně obyvatelstva jako v Slezsku, Sudetech nebo východním Prusku.

Během 20.století se ochrana památek stále více prosazovala na mezinárodní úrovni. Po první světové válce v rámci Společnosti národů vznikla Mezinárodní komise intelektuální spolupráce a později Mezinárodní muzejní úřad, který v roce 1931 uspořádal konferenci v Aténách, kde byla přijata Aténská charta. Dalším významným dokumentem se stala Benátská charta v roce 1964. Významným vítězstvím polské kulturní diplomacie bylo svolání ustavujícího kongresu Mezinárodní rady pro památky a sídla do Varšavy a Krakova. Také v současnosti se řada polských vědců aktivně zapojila do současné diskuze o metodologických

a teoretických otázkách památkové péče. Andrzej Tomaszewski byl předsedou mezinárodního vědeckého výboru ICOMOS pro teorii konzervace a restaurování a Bogusław Szmygin tajemníkem téhož výboru.

Památková péče se nevyvíjela ve vzduchoprázdnu, ale je odvislá od celé řady objektivních i subjektivních faktorů. Velmi podstatně se proměnilo chápání ochrany památek. Probíhá diskuze nad novými koncepty kulturního dědictví (např. nová kategorie nehmotného dědictví přijatá UNESCO, environmentální památková péče, historická městské krajina, místa s kulturním významem, hermeneutické a sémiotické přístupy). Tradiční přístupy založené na autenticitě formy i hmoty byly zpochybněny přijetím pod patronací ICOMOS konvence v Nara a chartě v Burry, které nově přiznaly relativitu konceptu autenticity.

Vědomí současné relativity hodnot vede u řady odborníků k zvýšenému zájmu o tradiční evropské koncepty památkové péče formulované vídeňskou školou dějin umění. Alois Riegl i Max Dvořák řešili podobné problémy s jakými se dnes střetává památkové péče. Jejich práce sdílením zkušenosti nabízejí příležitost pro nové reinterpretační. V posledních desetiletích bylo mnoho napsáno o obou historických uměních, kdy dokonce někteří hledali jejich inspirační zdroje ve filozofii Friedricha Nietzsche nebo socialistickém hnutí.

Nejnovější edice Dvořákových textů připravená italským historikem umění Sandro Scarrocchiou ukazuje inspirativní bohatství jeho odkazu. Dvořák varoval před přeceňováním sil individua a přílišnou vírou v technický pokrok. Dvořák také dobře vystihl význam památkové osvěty.

Současné výzvy před nimiž stojí památková péče aktualizují odkaz Maxe Dvořáka, především pokud jde o jeho důraz na etické aspekty památkové péče. Dvořák srovnával etickou odpovědnost historika umění při vědecké péči o památkový fond s léčením lékaře. V obou případech omyl nese nezvratné a osudové následky. Odborně připravení historici umění však musí mít možnost osvědčit se v památkové teorii i praxi.

